

SATEENKAARILÄÄKÄRI ROHKaisee AVOIMUUTEEN

Arviolta 5–15 prosenttia suomalaisista kuuluu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. Lääkäreiden työyhteisöissä aihe on melko näkymätön.

TEKSTI JAANA AHLBLAD KUVA MIKKO KÄKELÄ

Minä olen minä. Näin **Tapani Vuola** on ajatellut itsestään aina, ja siksi hän on ollut myös avoin seksuaalisesta suuntautumisestaan eikä ole kokenut syrjintää urallaan. Mutta onko jokaisella suomalaisella seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvalla lääkärillä asiat yhtä hyvin? Siitä ei ole tietoa.

Sen sijaan esimerkiksi Britanniassa on selvitetty hlb-vähemmistöihin (homot, lesbot, bi-seksuaalit) kuuluvien lääkärin työhyvinvointia. Yli 70 % on kokenut haasteita suuntautumisensa takia. He ovat joutuneet salailemaan asiaa tai kokeneet kiusaamista tai syrjintää.

Tapani Vuolan mukaan aiheesta saattaa olla vaikea puhua, koska se osuu ter-

veydenhuollon epäseksuaalisuuden ytimeen.

– Lääketiede ei oikein osaa ottaa kantaa, ei ehkä hoitotiedekään. Voisi sanoa, että seksuaalisuus on lääkäreille tabu, psykiatrian erikoislääkäri Vuola toteaa.

Avoimuuden lisääntyminen lisäisi hänen mukaansa työhyvinvointia. Organisaatiot lupaavat kyllä tukea tasa-arvoa, mutta lupaus pitäisi sanallisesti avata koskemaan myös hlbt-ihmisiä (t=transihmiset, i=intersukupuoliset).

– Avoimet tiimit toimivat tehokkaasti, niissä kukaan ei koe oloaan uhatuksi, eikä tiimiltä tarvitse peitellä mitään. Inklusiivinen työkuultuuri tukee jokaista.

YHTEISKUNNASSA PALJON LIIKETTÄ

Yleinen asenneilmapiiri on muuttunut Suomessa 2000-luvulla selvästi avoi-

mempaan suuntaan. Samaa sukupuolta olevat voivat solmia avioliiton, naispareja koskeva äitiyslain muutos etenee eduskunnassa, translain uudistuksesta keskustellaan, ja kirkko käsittelee aktiivisesti omia käytäntöjään.

Professori **Solja Niemelän** mukaan suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin on muuttunut paljon, mutta kollegakunta on paikoitellen aika tietämätön sukupuolivähemmistöistä. Keskustelua tarvitaan vähemmistöryhmiin kuuluvien kollegojen ja potilaiden vuoksi.

– Itse jännitin urani ensimmäisinä vuosina ja mietin, vaikuttaako seksuaalinen suuntautuminen erikoisalan valintaan ja onko se haaste potilastyössä. Mitään negatiivista en ole kuitenkaan urallani kokenut.

Niemelä työskentelee Oulun yliopistossa psykiatrian ja päihdelääketieteen työelämäprofessorina ja Lapin sairaanhoitopiirissä ylilääkärinä. Hän kehuu Lapin hyvää ilmapiiriä, jossa jokainen kollega voi olla aidosti oma itsensä.

Yksityiselämänsä avaamisen laajuudesta päättää jokainen itse.

– Asia on kuitenkin aina taustalla uusia ihmisiä tavatessani. Mittaan tunnelman, vaikka se ei vaikuta toimintaani. >

Solja Niemelä

”Jännitin urani ensimmäisinä vuosina ja mietin, vaikuttaako seksuaalinen suuntautuminen erikoisalan valintaan.”

– Päätös tasa-arvoisesta avioliittolaista oli mahdollottoman hieno hetki. Silloin tulin tasa-arvoiseksi ihmiseksi, kertoo psykiatrian erikoislääkäri Tapani Vuola, 56.

Jos joku keskustelee kanssani hetero-oletuksella, korjaan, että kumppanini ei ole mies vaan nainen, Niemelä kertoo.

Hän muistuttaa, että syrjintää pitää torjua työpaikoilla seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä laajemmin. Kaikki vähemmistöt, kuten muista kulttuureista tulevat lääkärit, tulee huomioida.

VAIN HÄIVE OPETUKSESSA

Duodecimien koulutuspäällikön **Juha Pekka Turusen** mukaan tietoa ja koulutusta tarvitaan, sillä muuten terveydenhuollossa toimitaan vahvoilla oletusarvoilla. Pariskunta on aina heteropari, kaikki vanhuksat ovat heteroita.

Asiaa pitäisi katsoa myös globaalista näkökulmasta. Kuinka seksuaalisuudesta keskustellaan eri kulttuurien ihmisten kanssa, miten kohdataan vähemmistöjen vainotut?

– Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuulumisen arkipäiväistyminen, mutta moni työelämässä oleva on elänyt aikuisuuttaan esimerkiksi 1970-luvulla, jolloin homoseksuaalisuus luettiin sairaudeksi. Eletty kulttuuri kulkee ihmisen mukana, Turunen muistuttaa.

”Voisi sanoa, että seksuaalisuus on lääkäreille tabu.”

Tapani Vuola

Tiedekuntien opetuksessa seksuaalisuus vilahdaa lähinnä raskauden, synnytyksen ja sukupuolitautien kohdalla. Turunen kannattaa hlbt-asioiden sisällyttämistä lääkärikoulutukseen.

– Tarvittaisiin monitieteellisiä osaajia, jotka ymmärtäisivät aihetta biologian, psykologian ja sosiologian näkökulmista. Voisiko asiaa ajatella esimerkiksi erityispedagogian kautta?

OVET AUKI KESKUSTELULLE

Homofobiaa esiintyy todennäköisesti kaikkialla missä ihmisiäkin, myös terveydenhuollossa, kohteenaan sekä työntekijät että potilaat. Kansalaisjärjestö Setan mukaan tiedetään, että esimerkiksi sateenkaarisenorit saattavat jättää terveyspalveluja käyttämättä epäasiallisen kohtelun pelossa.

Tapani Vuola uskoo, että sateenkaarihämmit tulisivat tiedon ansiosta paremmin kohdatuiksi.

Vuola kehottaa hankaluuksia kokevaa kollegaa puhumaan työnantajalle. Yhdenvertaisuuslaki koskee kaikkia organisaatioita.

– Työnantajan tehtävä on sanoa ääneen, että työpaikka on jokaiselle turvallinen. Myös kollegojen velvollisuus on avata ovia keskustelulle. Niin olen itsekin aina pyrkinyt tekemään, asiantuntijalääkärinä lääkeyhtiössä työskentelevä Vuola summaa.

Hlbt-ystävällinen työpaikka syntyy hänen mukaansa loppujen lopuksi yksinkertaisesti. Ymmärretään haluta koulutusta, jota jossain ymmärretään antaa. ●

MONIMUOTOISUUTTA KUVAAVA HLBTIQ

Seksuaalivähemmistöihin luetaan kuuluvan homot, lesbot ja bi- ja panseksuaalit. Sukupuolivähemmistöillä tarkoitetaan yleensä transihmisiä ja intersukupuolisia.

Erilaisia sukupuoli-identiteettejä ja seksuaalista suuntautumista kuvataan kirjainlyhenteellä hlbtqi.

= homo

= lesbo

= bi (vastaava panseksuaali on erityisesti nuoremman polven termi)

PELKO VOI VAIKUTTAA VALINTOIHIN

Stanfordin yliopiston tutkimuksessa seksuaalivähemmistöihin kuuluvista USA:n ja Kanadan lääketieteellisten opiskelijoista (n = 912) kolmannes pelkää syrjintää ja salaa asian. Se vaikuttaa muun muassa erikoistumisalan ja työpaikkakunnan valintaan, kaupunkien eduksi. Monet ajattelivat myös asian julkistamisen stressaavan.

Englannin lääkäriliitto ja GLADD-yhdistys tekivät vuonna 2016 julkisessa terveydenhuollossa (NHS) kyselytutkimuksen, johon vastanneista hlb-lääkäreistä (n = 803) suurin osa on kokenut jonkinlaisia haasteita suuntautumisensa takia. Kiusaamista, nimittelyä ja syrjintää on kokenut joka kymmenes. Noin 40 % kertoi työskentelevänsä avoimuuteen kannustavassa organisaatiossa.

Englannin lääkäriliitto ilmoitti tukevänsä seksuaalivähemmistöihin kuuluvien lääkärin työhyvinvointia ja laati laajan suunnitelman tiedon ja koulutuksen lisäämiseksi. Liitto kannustaa jäseniään torjumaan homofobiaa.

"LÄÄKÄRIN ETIIKKA PÄTEE"

Suomen lääkäriliiton toiminnanjohtaja **Kati Myllymäki** muistuttaa, että seksuaaliset oikeudet kuuluvat ihmis-oikeuksiin.

– Samat eettiset, syrjimättömyyteen perustuvat säännöt pätevät sekä potilaisiin että työkavereihin, Myllymäki painottaa.

Lääkäriliitto oli mukana tukemassa aloitetta tasa-arvoisesta avioliittolaista. Liitto pohtii sateenkaariaiheen lisäämistä seuraavaan lääkärin työoloja ja terveyttä koskevaan kyselyyn.

Suomen psykiatriyhdistys perusti viime keväänä hlbt-jaoston, joka muun muassa tuottaa koulutusohjelmaa psykiatripäiville. Ulkomailla toimii useita hlbt-lääkärin järjestöjä, myös lääkäriliittojen yhteydessä.

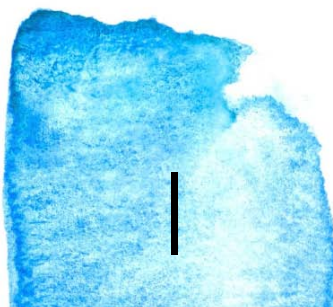
LÄHTEET:

Mansh M, White W, ym. Sexual and gender minority identity disclosure during undergraduate medical education: "In the closet" in medical school. *Academic Medicine* 2015;90:634-644.

The experience of lesbian, gay and bisexual doctors in the NHS: Discrimination in the workplace or place of study. A research report for the British Medical Association and The Association of LGBT Doctors and Dentists. BMA 2016

= trans, yleiskäsite transihminen kuvaa henkilöä, jonka sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu eroaa odotuksista sille sukupuolelle, johon hänet syntymähetkellä määriteltiin. Transihmisiin luetaan kuuluvan transvestiitit, muunsukupuoliset (transgender) ja transsukupuoliset.

= intersukupuolisuus, synnynnäinen tila, jossa sukupuolta määrittelevät fyysiset tekijät tai ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti mies- tai naistyyppilliset.

= queer, identiteettikategorioiden ulkopuolelle jättäytyvä henkilö tai normit kyseenalaistava identiteetti. Joskus myös hlbt-yhdistelmän synonyymi.

Sateenkaari-sanalla (esim. sateenkaarinuori) tarkoitetaan kaikkia sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä.

Seksuaalista suuntautumista tai sukupuoli-identiteettiä ei voi määritellä toisen puolesta, vaan oma kokemus ratkaisee.

Lähde: Kansalais- ja ihmisoikeusjärjestö Seta